

ELEKTRİK PİYASASI

KAVRAMLAR ve UYGULAMALAR

AV. ONUR ÜNAL

ELEKTRİK PİYASASI OLUŞUMU

Elektrik ve elektrik arzı, sektörel olarak endüstrileşmiş veya endüstrileşmekte olan bütün ekonomiler için büyük öneme sahiptir.

Elektrik enerjisi, hukuki açıdan “menkul mal” niteliği taşıırken ekonomik bakımdan kamu hizmet konusu olan nihai mal, şirketler için de stratejik girdi konumunda bir ara maldır. Buna ek olarak, depolanması oldukça masraflı, tam ikamesi mümkün olmayan bir üründür. Bu vb. özellikler, **özünde kamu hizmeti konusu olan elektrik enerjisi** üzerine kurulu piyasaları diğer ağ-şebeke piyasalarından (doğalgaz veya petrol) ayırmaktadır.

Elektrik endüstrisi, fonksiyonel olarak dört bölümden oluşmaktadır: *üretim, iletim, dağıtım ve arz*

Üretim, başka bir enerji türünün (petrol, doğal gaz, kömür, nükleer, su, yenilenebilir yakıt, rüzgar, vb.) elektrik enerjisine dönüştürülmesi işlemidir.

Kısaca, yüksek gerilimli elektriğin taşınması şeklinde tanımlanabilecek olan *iletim*, elektrik santrallerinde üretilen elektriğin yüksek gerilim hatları üzerinden dağıtım hatlarına veya doğrudan iletim hattına bağlı olan tüketicilere ulaştırılması işidir.

Dağıtım, alçak gerilimli elektriğin taşınmasıdır. Alçak gerilimli elektrik taşıyan kablolardan oluşan yeni bir hattın çekilmesi hem fiziksel olarak zordur, hem de yüksek yatırım maliyetleri olduğu için doğal tekel özellikleri taşımaktadır.

Arz, elektriğin son kullanıcıya satılması işlemidir. Ölçüm, faturalama ve pazarlama işlemlerini içeren arz, *toptan veya perakende* şeklinde olabilmektedir.

Genel olarak, *iletim ve dağıtım* doğal tekel özellikleri taşıırken *üretim ve arz* rekabetçi piyasaların özelliklerini göstermektedir.

Elektrik, 1980'lere kadar kullanıcılara **dikey bütünleşik/entegre bir tekel tarafından sunulmakta ve başta Avrupa olmak üzere birçok ülkede bu tekel kamu mülkiyetinde bulunmaktaydı**. Mülkiyet biçimi olarak bu durumlarda “kamu” mülkiyetinin tercih edilmesinin/zorunlu olmasının arkasında, hukuki açıdan yaklaşırsak çok basit bir biçimde “elektrik enerjisinin sunulması hizmetinin” kamu hizmeti (**Kamu hizmeti ; kamu yararının, umumi menfaatin gerektirdiği ihtiyaçları karşılamak üzere icra edilen faaliyetlerdir.**¹) olarak kurulmuş olması sonucu bunun İdare'ye düşen bir görev olması ; ekonomik açıdan yaklaşıldığında ise özel tekellerin piyasadaki gücünü kontrol etmenin zor ve maliyetli görülmüş olması yatmaktadır.

Kamu mülkiyetindeki tekel dışında diğer bir yöntem ise **imtiyaz** verilen özel kişiyi -şirket-denetime tabi tutma yöntemiydi. (Kamu hizmetinin görülüş usullerinden² bir diğeri)

1) ONAR, Sıddık Sami ; İdare Hukuku'nun Umumi Esasları, İstanbul 1966

2) Kamu Hizmeti –Kuruluşu ve Görülüş Usulleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız : Prof.İl Han ÖZAY, Günışığında Yönetim –Alfa Yayınları

Ayrıca istisnai olarak, bazı doğal tekellerin özel mülkiyet altında işletilmesinin tercih edildiği ülkeler de her zaman olmuştur. Örneğin, A.B.D.'de elektrik üretimi ve arzını her zaman ağırlıklı olarak özel mülkiyetli yerel tekeller yerine getirmişlerdir.

Dikey bütünleşik tekeli yapı, ağırlıklı olarak oluştuğu II. Dünya Savaşı sonrası dönemden 1980'li yıllara kadar, sektörün sermaye yoğun yatırımları için gerekli mali kaynağı kendisi üretebilmiştir. Ancak ;1970'li yılların sonuna gelindiğinde , petrol krizinin yarattığı maliyet sorunları elektrik fiyatlarının artmaya başlaması ile sonuçlanmıştır. Sonuçta değişen ekonomik koşulların etkisiyle *enerji piyasalarının yeniden yapılanması tüm dünyada tartışılmaya*, serbestleştirme ve özelleştirme ise bir çözüm yolu olarak görülmeye başlanmıştır.

Bugün gelinen noktada ülkesel farklılıklar bulunmakla birlikte ağırlıklı entegrasyon derecesi ve mülkiyet yapısı, değişse de, genellikle rekabete açılacak özellikteki pazarların (üretim) rekabete açılarak bunun avantajlarından yararlanılması, doğal tekel yapısından dolayı rekabete açılması mümkün olmayan piyasaların (iletim ve dağıtım) ise regüle edilmesi yoluna gidilmektedir. Altyapılar üzerinden verilen hizmetin (toptan satış, perakende satış) rekabete açılması da son yıllarda çeşitli ülkelerdeki elektrik piyasası reformlarının önemli bir parçası olmaktadır.

Diyebiliriz ki ; kamu hizmeti niteliği gereği kural olarak kamu mülkiyetinde bulunması gerektiği fikri neredeyse tamamen terk edilmiş ve dünyadaki elektrik üretim ve dağıtım piyasaları iki ana model şeklinde yapılanmıştır :

(i) Özelleştirme ve düzenlenen elektrik piyasası (privatization and a regulated market):

Devletin sahip olduğu ve işlettiği elektrik üretim ve dağıtım tesislerinin özelleştirilmesi ve piyasanın bağımsız idare otoriteleri (BİO) tarafından düzenlenmesi.

(ii) Tamamen serbest elektrik piyasası (deregulation)

Bu çerçevede çalışmamızda serbestleştirme ve özelleştirme kavramlarına ilişkin genel bir açıklama getirdikten sonra, Dünya'da ve Avrupa Birliği'nde elektrik piyasalarının serbestleştirme-özelleştirme süreçleri ve modelleri ile yeni Elektrik Piyasası Mevzuatı çerçevesinde ülkemizde kurulmaya çalışılan sistemi anlamaya çalışacağız.

I. SERBESTLEŞTİRME (Liberalisation) – ÖZELLEŞTİRME (Privatisation) - DÜZENLEME (Regulation)

Serbestleştirme ; piyasalara *yasal* giriş engellerinin azaltılması veya kaldırılması, veya faaliyet gerçekleőtirmesine izin verilecek firma sayısının saptanması ile ilgili konuları kapsar.

Prof. *Oktar Türel, özelleştirme için Şu tanımı veriyor :³

GeniŐ tanımla ile özelleştirme

- (i) *kamusal mülkiyete konu olan fiziksel ya da mali varlıkların özel (gerçek ya da tüzel) kişilere satışı,*
- (ii) *bir mal ya da hizmetin üretim ve/veya dağıtımını sağlamak üzere özel kişilere imtiyaz verilmesini,*
- (iii) *yetkili kamu makamları tarafından belirli kurallara bağlanmış olan mal/hizmet üretim ve/veya dağıtımının kuralsızlaştırılmasını ya da kural koyma ve uygulama yetkisinin özerk düzenleyici kuruluşlara devrini (deregülasyon ve regülasyon) içerir.*

Düzenleme (regülasyon) ise piyasada *hakim durumdaki firmaların* fiyat belirleme ve diğer faaliyetleri, davranıŐları üzerine getirilen kısıtlamaları veya kuralları içerir.

Serbestleştirme, özelleştirmeyi bir yöntem olarak benimseyen şekilde piyasalara *yasal* giriş engellerinin azaltılması (kamu tekelinin kaldırılması) veya kaldırılması, veya faaliyetine izin verilecek firma sayısının saptanması (lisans verme) ile ilgili konuları kapsar demıŐtik ancak; *bir diğer görüŐe göre ise devletin ekonomiden elini çekmesini öngören yanlıtıcı bir terimdir.*

Çünkü “katıksız” iktisatçıların sanal ekonomisi dışında hiçbir serbestleőtirilmiş piyasa mevcut değildir. Tüm piyasalar düzenlenen ve ancak bu taktirde çalışabilen piyasalardır. **Ana sorun kimin, nasıl düzenleyeceğidir.**

Elektrik gibi kamu tekelindeki sektörler için piyasa oluşturma hedeflendiğinde üç soruya yanıt aranır .

- 1) Özelleştirilecek olan Şirket veya Şirketler blok halinde mi satılacaktır yoksa parçalara mı bölünecektir yani entegre yapı korunacak mıdır yoksa faaliyetlerine göre parçalanacak mıdır?
- 2) Özelleştirmeden sonra oluŐacak piyasa denetlenecek midir ? Nasıl ?
- 3) Özelleştirme sonrası piyasaya giriş, birleŐme talepleri ve Şirketlerin faaliyetlerine getirilebilecek sektörel sınırlamalar neler olacaktır ?

---

3) TÜREL Oktar, Özelleştirme Üzerine Notlar, Temmuz 2003, http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org/Yazilar_BSB/IktisatToplum11Agu-Turel.doc

a) Anayasa Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Kamu Hizmeti Kavramı ve Özelleştirme

E ; 1994/65-2 – K ; 1994/65-2 4000 s. Kanun'un iptali hakkında karar
E ; 1995/38 – K; 1996/7 4107 s. Kanun'un iptali hakkında karar
E ; 1994/71 – K ; 1995/23 ; 3996 s. Kanun'un iptali hakkında karar
E ; 1994/43 – K ; 1994/42- 2 ; 3974 s. Kanun'un iptali hakkında karar

Anayasa Mahkemesi'ne göre kamu hizmeti ; “ Devlet veya diğer kamu tüzel kişileri tarafından ya da bunların gözetim ve denetimleri altında, genel ve ortak gereksinimleri karşılamak, kamu yararı ya da çıkarını sağlamak için yapılan ve topluma sunulmuş bulunan sürekli etkinliklerdir.” (*E ; 1994/71 – K ; 1995/23 ; 3996 s. Kanun'un iptali hakkında karar ve E ; 1994/43 – K ; 1994/42- 2 ; 3974 s. Kanun'un iptali hakkında karar*)

Mahkeme ilgili kararda kamu hizmeti ile ilgili olarak “...bir hizmetin kamu hizmeti olup olmadığı saptanırken niteliğine bakma gerekir.” diyerek bazı hizmetlerin “niteliği-özü” itibarıyla kamu hizmeti olduğunu söyleyerek “...nitelik olarak kamusal olan bir hizmetin özel kesimce yürütülmesi dahi onun bu niteliğini etkilemez.” denilmektedir.

Ülkemizde ve dünyada sürdürülen özelleştirme etkinlikleri sırasında ortaya çıkan bir çok tartışma bu noktada kilitlenmektedir. Yasama, yürütme ve yargı kurumları bu konuda bir uzlaşmaya varmış görünmemektedir. “Bir takım hizmetlerin kamu niteliği tamamen ortadan kalkabilir veya yok olabilir mi ?”

Anayasa Mahkemesi incelediği bir davada özelleştirmenin Anayasa'da düzenlenmemiş olmasının kesin olarak yasaklandığı anlamına gelmeyeceğini söylemiş ve ilgili yorumunda “Anayasa'da doğrudan özelleştirmeye ilişkin kurallar bulunmaması sebebiyle Yasakoyucu, Anayasa'nın genel ilkelerine aykırı olmamak koşuluyla konuyu düzenleme yetkisine sahiptir.” demiştir. Aynı kararda Mahkeme “...özelleştirme Anayasa'da yasaklanmadığına göre Yasama organı yararlı, gerekli ya da uygun gördüğü kamu varlıklarının özelleştirilmesini Anayasa'nın 11. Maddesi gereğince Anayasa'nın ilkelerine ve kurallarına bağlı kalarak yasayla belirleyebilir... Özelleştirmeyi genelde düzenleyen böyle bir yasanın varlığı, özelleştirilecek her KİT için yasama organınca gerektiğinde yasa çıkarılmasını engellemez” demek suretiyle bu yetkinin ancak Yasa çıkarılarak kullanılabileceğini vurgulamıştır. (*E ; 1994/65-2 – K ; 1994/65-2 (4000 s. Kanun'un iptali hakkında karar)* ve *E ; 1995/38 – K; 1996/7 (4107 s. Kanun'un iptali hakkında karar)*) İlgili düzenlemeler öncesinde özelleştirme ile ilgili birçok yetki yasası ve kanun hükmünde kararname bu gerekçelerle iptal edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi 7/7/1994 tarihli 3984 s.Kanun'un iptali kararının gerekçesinde bu kez ; özelleştirme konusunda Yasakoyucunun dikkate alması gereken koşulları şu şekilde açıklamıştır :

Rayiç değer : Mahkeme özelleştirme konusunu devletleştirmenin tersi bir işlem olarak yorumlamış ve bu noktadan hareketle KİT'lerin satışında en az kaybı, en yararlı düzeyi sağlayacak şekilde bir rayiç değer aranarak satışın gerçekleşmesi gerektiğini aksi yönde uygulamaların eşitlik ilkesine aykırı olacağını savunmuştur.

Özelleştirme Yöntemlerinin Belirlenmesi : İlgili özelleştirme yasalarında uygulanacak yöntemin (satış, kiralama, işletme hakkının devri...) açıkça belirtilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Yabancı Sermaye Oranına Dikkat Edilmesi : Mahkeme ülkenin bağımsızlığı ve güvenliği gerekçesi ile özelleştirme sonucunda ortaya çıkacak durumda yabancı sermaye payının oranına dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Karşılıklılık İlkesinin Gözetilmesi : Mahkeme KİT'lerin satışı sırasında arazi ve arsalar dahil tüm varlıkların satılacak olması dolayısıyla bu noktada karşılıklılık ilkesinin gözetilmesi gerektiğini hatırlatmıştır.

Tekelleşme ve Kartelleşmenin Önlenmesi : Mahkeme , kamu tekelinin yerini özel tekelin alması halinde fiyatların kamu tekelinde olduğundan daha yüksek olacağı ve kalitede de düşüş olabileceği fikrinden hareketle tüketicinin olumsuz etkilenmemesi amacıyla Anayasa'nın ilgili maddeleri gereği tekelleşme ve kartelleşmenin önlenmesi için gerekli düzenlemelerin yapılmasını istemiştir.

Doğal Servet ve Kaynakların Ancak Geçici Olarak Devredilebileceği ; Anayasa'nın 168. Maddesi gereği sözkonusu kaynakların Devlet'in hüküm ve tasarrufunda olduğu ; bu kaynaklardan yararlanarak kamu hizmeti üreten KİT'lerin özelleştirilmesi sırasında sözkonusu kaynakların da devredilmesinin imkansız olduğu vurgulanmıştır

b) Hukuki Altyapı

Yukarıda söz edilen süreç sonunda Türkiye'de özelleştirme ile ilgili ilk kapsamlı düzenleme 1994 yılında 4046 sayılı Yasa ile yapılmıştır. Yine bu Yasa ile özelleştirme mevzuatında ilk kez özelleştirme ilkeleri tespit edilmiştir. Bunların içerisinde en önemlisi *özelleştirme uygulamalarından elde edilecek gelirlerin genel bütçe harcama ve yatırımlarında kullanılmamasıdır.*

Yine özelleştirme için gerekli hukuki altyapıyı hazırlamak amacıyla 1999 yılında çıkarılan 4446 sayılı yasa ile Anayasa değişikliğine gidilerek, devletleştirmeye ilgili 47., idarenin eylem ve işlemlerine karşı yargı denetimine ilişkin 125. ve Danıştay'ın oluşum ve yetkilerini içeren 155. maddeleri yeniden düzenlenmiştir.

Söz konusu düzenlemeler ile Anayasa'ya ilk kez özelleştirme kavramı girerken, kamu hizmetlerinin "özel sözleşmelerle" yaptırılabilmesine ve kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şart ve sözleşmelerinden kaynaklanabilecek uyuşmazlıkların, uluslararası tahkim yoluyla çözülmesine olanak sağlanmış, Danıştay'ın görevleri arasında bulunan imtiyaz şart ve sözleşmelerindeki "inceleme" yetkisi "görüş bildirmeye" dönüştürülmüştür. Söz konusu Anayasa değişikliği ve diğer yasal düzenlemelerden önce, kamu hizmeti olarak nitelendirilen hizmetlerin, özel kuruluşlara yaptırılabilmesi, ancak idari sözleşmeler ile mümkündü. İmtiyaz sözleşmeleri olarak tanımlanan bu sözleşmeler ise Danıştay incelemesine tabii idi ve çıkabilecek anlaşmazlıkların idari yargı (Danıştay - İdare Mahkemeleri) tarafından idare hukukuna göre çözülmesi söz konusu idi.

c)Ekonomik Altyapı

Türkiye'deki özelleştirme süreci ile ilgili Prof. Oktar Türel diyor ki :⁴

“...1980’de Türkiye ekonomi yönetimi neoliberal yeniden yapılandırma modelini benimsediğinde, kamu açıklarının kritik düzeylere ulaşmadığı ve bu açıkların çoğunlukla dış kaynaklardan veya TCMB’den borçlanarak finanse edilebildiği zamanlardı ve kamu mülkiünün satışı bağlamında özelleştirme sorun olmayan bir sorun, yabancı yatırım çevrelerinin Türkiye’de uyandırmaya çalıştıkları bir hevesti. 1990’lı yıllara geldiğimizde “etkinliği artırma amacı ile özelleştirme”, “özelleştirme artı yeniden yapılandırma” modelleri “kamu açıklarını kapatma amacı ile özelleştirme söylemine dönüştü. Örnekleri incelediğimizde 1980 sonrasında imtiyaz anlaşmalarının başlıca iki sektörde yoğunlaştırılarak savunulduğu ve desteklendiği dikkati çekiyor: Elektrik enerjisi ve telekomünikasyon. Sadece kârlılık açısından değil, çevre ekonomilerinde mal ve bilgi üretiminin temel girdilerini kontrol ettikleri için de önem taşıyorlar.....”

Elektrik enerjisi sektörüne neoliberal bakış oldukça basit: Özel girişimcilerin kâr dürtüsü ile sektördeki kamu tekelinden daha verimli çalışacakları varsayıldığından (*Ne diyorlar ?Tekelin en önemli özelliği rehavettir.*), sonuçta tüketiciler daha ucuz ve kaliteli elektrik enerjisi kullanacaklardır.

1980 öncesinde Türkiye gibi Avrupa’nın kimi ülkelerinde de sektörel dikey entegrasyon söz konusu iken, neoliberal akımların etkisi ile bundan giderek vazgeçilmiş, Avrupa Enerji Şartı ile sektörün özelleşmesi ve “rekabete açılması” kurumsallaştırılmıştır.

d) Piyasada Denge Unsuru / Kamu’nun ? Eli : Regülasyon

Yukarıdaki paragrafta “Tüm piyasalar düzenlenir ve ancak düzenlendikleri taktirde çalışabilirler ; ana sorun kimin, nasıl düzenleyeceğidir” demiştik.

Zira, piyasanın meşru hedefini yakalaması yani tüketicinin en yüksek kalitede malı en düşük fiyatla edinebilmesi ve aynı anda kar maksimizasyonu rekabet-düzenleme (regülasyon) dengesinde yatıyor.

Yeni bir piyasa oluşturulması sürecinde bu soru özerk denetim kurumları/ bağımsız idare otoriteleri ile yanıtlandı. Kuşkusuz düzenleme politikalarının esas hedefi rekabet değildir, **olmamalıdır** ; ancak düzenleyici kurum, rekabeti veya rekabet politikasını bazı amaçlara ulaşmak için kullanılabilecek en önemli araçlardan biri olarak görmelidir. Düzenleyici kurumun her bir dokunuşu kuşkusuz yeni bir ekonomik sonuç doğuracak buna bağlı olarak da yeni bir politik ortam yaratacaktır.

---

4) TÜREL Oktar, Özelleştirme Üzerine Notlar, Temmuz 2003, http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org/Yazilar_BSB/Iktisat/Toplum11Agu-Turel.doc

Regülasyonun hedefleri arasında ana başlıklar olarak şunlar sayılabilir (Joskow, 1998)⁵

- **Hizmetlerin tüketiciler arasındaki dağılımının etkin ve eşit olmasını sağlamak, hakim konum durumlarını önlemek, fiyat ve dağılım etkinliğini sağlamak**
- Hizmetleri üreten firmaların o hizmetleri en düşük maliyetle üretmelerini, yani maliyet verimliliğini sağlamak.
- **Kamu hizmeti niteliğini unutmamak ve hizmetin belki de maliyetini bile karşılayacak durumda olmayan bölgelere veya gelir gruplarına ulaşmasını sağlamak.**
- Hizmeti üreten firmaların hakim konumlarından rant yaratmalarını önlemek, aşırı kârlarını sınırlamak ve bu yolla tüketicilerin ödediği fiyatların makul olmasını sağlamak.
- Yatırımcıların rekabetçi bir kâr elde edebilmelerini öngörmek.
- Yatırımcıların teknolojik yenilikleri yakından takip edecek biçimde yatırım yapmalarını sağlamak
- Güvenli ve istikrarlı bir piyasa oluşmasını sağlamak

Bahsettiğimiz bu düzenleyici kurumların hukuki boyutunu idare hukukunun genel ilkeleri çerçevesinde kabaca değerlendirecek olursak :

Anglo-sakson hukundan aldığımız, Bağımsız İdare Otoritesi (*Fransız Hukuku'nda Autorité Administrative Indépendante*) kısaca BİO veya Özerk Denetleme Kurumu (Anglosakson Hukuku'nda - *Independant Regulatory Agencies*) kısaca ÖDK adıyla anılan bu kurumun oluşturulmasında temel hareket noktası siyaset ve ekonominin ayrıştırılması, başka bir deyişle bu kurulların etkinlik alanının siyasetin etki alanı dışına çıkarılmasıdır. *Biz çalışmamız boyunca idare hukukunda icraî karar alma gücü ile kendini açığa vurmakta olduğu için BİO kavramını kullanacağız.*

Yasa koyucunun kurduğu, geleneksel idarî yapının dışına yerleştirilmiş olan ve güçlü bağımsızlık güvencelerine dayanan BİO'lar^{6,7}, belirli bir sektörde düzenliliği, hukuka uygunluğu sağlama ve müdahalede bulunma görevlerini yüklenmiştir .Genel olarak idari yapılanmasını örnek aldığımız Fransa'daki uygulamadan farklı olarak Türk hukukunda kamu tüzel kişiliği haizdirler.

---

5) ATİYAS İzak, Ne İçin ve Nasıl Regülasyon, Sabancı Üniversitesi

6) Bağımsız İdare Otoriteleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: René Chapus, Droit administratif général, Paris 1996

7) Bağımsız İdare Otoriteleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: Şeref Gözübüyük, Turgut Tan, İdare Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 1998

BİO'lar ; basit nitelikli görüş bildirme işlevinin ötesinde norm koyma, karar alma, yaptırım uygulama yetkileri ile donatılmıştır.

Yalnızca idare tarafından değil, birey tarafından da harekete geçirilebilirler.

Burada ne yargısal nitelikli, ne de Parlatentonun kararları gibi bir özellik taşıyan; hükümet ve özellikle idare karşısında kendilerine tevdi edilen denetleme yetkilerini gerektiği şekilde yerine getirmek için **bağımsız olmak zorunda olan** kuruluşlar söz konusudur.

Hükümetlerin otoritesinden kaynaklanan hiyerarşik bir güce bağımlı kılınmamışlardır yani bir **“BÜTÜN” arz etmesi gereken idarenin kıyısında ve geleneksel idari hiyerarşinin de dışındadırlar.**

Bütün kamusal otoriteler gibi BİO'lar da hukuka tâbi kılınmıştır ve işlemlerinin hukuka uygunluğuna hükmetmede, kendi kendilerinin yargıcı değildir. Kamu gücünden kaynaklanan **ayrıcılıkları uygulayan** bir idari otoritenin işlevleri söz konusu olduğu için, yargısal denetimi yapacak olan, idari yargıdır. Bu yargısal denetim, otoritelerce alınmış işlemler üzerinde bir hukuka uygunluk denetimi, kamu tüzel kişilerinin sorumluluklarını gündeme getirme ile sonuçlanabilecek; işlem ve eylemlerinden ve hatta eylemsizliğinden kaynaklanan zararların bir denetimi ve özellikle de bu kuruluşların disiplin yetkileri üzerindeki bir tam yargı denetimi şeklini alır.

Buna karşı yine de, yasama-yürütme ve yürütme-idare ilişkilerinde yerleşik değerler ve kurallar değişmekte, idarenin bütünlüğü ilkesi zorlanarak “siyasetin aldığı karar ve oluşturduğu politikaları uygulayan aygıt” anlamında kamu yönetimi ortadan kalkmaktadır; çünkü BİO kullandıkları kural koyma yetkisi ile hem yasa / politika yapıcı, hem yasa / politikaların uygulayıcısı, hem de denetleyicisi haline dönüşmektedir.

Yetki kullandıkları sektörlerin kaynaklarından tahsis edilen kamu gelirleri ile ihtiyaçlarının çok üstünde kaynak elde eden, büyük ölçüde siyasal iktidarın denetim alanı dışında kalan, personel ve ücret rejimi açısından görece özgür BİO, bürokrasi içinde yeni ve imtiyazlı adacıklar yaratmaktadır.

Konuyla ilgili Dr. Sezen'in *Türk Kamu Yönetiminde Kurullar*⁸ adlı incelemesinde diyor ki:

“Rekabete açılmak ve daha sonra bunu korumak amacıyla her bir yeni piyasa oluşumu beraberinde kendi düzenleyici kurumunu da öngörmüş ve getirmiştir. Başlangıçta kamu mülkiyetini özel mülkiyete dönüştüren bir işlem olarak ekonomik içeriği ön planda görünen özelleştirme, giderek kamunun yönetsel süreçlerindeki dönüşümünü de belirler hale gelmiştir. *Bu bağlamda özelleştirme bir nevi kamu gücünün kullanımının, kamunun çalışma yönteminin “özelleştirilmesini” nitelemektedir.*”

---

8) SEZEN S. , Türk Kamu Yönetiminde Kurullar , TODAİE Yayınları, Ankara, Mart 2000

II. ELEKTRİK PİYASASI OLUŞUMU - AVRUPA BİRLİĞİ UYGULAMALARI

Piyasaların küreselleşmesi ve giderek şiddetlenen uluslararası rekabet karşısında Enerji İç Pazarı'nın tamamlanması, AB enerji politikası için bir görevdi. Zira AB'nin başlangıcından beri, kurucu antlaşmaların doğrudan uygulanması, kömür ve petrol ürünlerinin serbestçe ve kısıtlamasız dolaşabildikleri bir Tek Pazar kurulmasını mümkün kılmıştı. Fakat, doğal gaz ve elektrik için durum daha karmaşıktı çünkü bu enerji biçimlerinin şebekeler-ağ içinde taşınması ve dağıtılması gerekiyordu.

Yirmibirinci yüzyılın başında, AB enerji politikası, doğal gaz ve elektrik piyasalarının da serbestleşmesi yönünde ilerlemektedir. Malların serbest dolaşımı, hizmet sağlama serbestliği, yerleşme hakkı ve rekabetin korunması ilkeleri, Yeni bir Elektrik İç Pazarı yaratılması suretiyle bu sektörde de uygulanacaktır. Bu temel amaç doğrultusunda, AB'de Enerji/ Elektrik Piyasası'nın geçirdiği evreleri kısaca özetlersek ;

1973 ; Petrol Krizi – Enerji Arzı

1973'teki ilk petrol bunalımından önce, AB Üyesi Devletler, gelişmiş ülkelerin çoğu gibi, enerji tüketimlerinde tutumsuz davranıyorlardı ve ithalata aşırı bağımlıydılar. Petrol bunalımı, enerji arzını dış şoklardan koruyacak bir stratejiye ihtiyaç olduğunu gösterdi.

1988 yılı ; Enerji İç Pazarı Hakkındaki Beyaz Kitap, Avrupa Birliği üye ülkelerinin enerji piyasalarında liberalizasyon çalışmaları için ilk adım

1995 yılı ; “Avrupa Birliği İçin Bir Enerji Politikası” başlıklı niyet bildirgesi

19 Şubat 1997 ; Elektrik İç Piyasası Hakkında Ortak Kurallar Direktifi (Direktif) yürürlüğe girmiştir. Direktifte elektrik piyasalarının minimum ne kadarının hangi tarihe kadar rekabete açılacağı belirlenmiştir. Üye ülkelere ulusal düzenlemelerini söz konusu Direktife uyumlu hale getirmeleri için süre tanınmıştır.

Kasım 2000 , AB'de enerji arzının güvenliğini konu alan ve Yeşil Kitap,

Mart 2002 ; Barselona'da gerçekleştirilen Avrupa Konseyi Zirvesi'nde, elektrik ve doğalgaz alanlarında serbestleştirmenin işyerleri için 2005 yılına kadar tamamlanması yönünde karar alındı.

25 Kasım 2002 ; Enerji Konseyi toplantısı, enerji piyasasının rekabete açılması konusunda karar verildi.

2004 yılında Avrupa Birliği İç Elektrik Piyasasının genişlemesi ve gelişmesi ; Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri, 1 Mayıs 2004 tarihinde Avrupa Birliğine üye olmaları ile birlikte, hukuki olarak da Avrupa Birliği İç Elektrik Piyasasına dahil olmuşlardır. Bu çerçevede, elektrik ve gaz piyasalarının işyerleri için 1 Temmuz 2004'de, tüm tüketiciler için ise 1 Temmuz 2007 tarihinde rekabete açılmasına onay verildi. Buna göre de, iletim ve dağıtımı sağlayan kurumların 1 Temmuz 2007 tarihine kadar ayrıştırılması kararı alındı

a) İngiltere Deneyimi⁹

Elektrik sektörünün yeniden yapılandırılması konusunda İngiltere deneyimi, ortaya çıkan yeni yapının daha önceki tekel yapısından radikal bir şekilde farklı olması bakımından aynı zamanda AB içinde de öncü konumda olması itibarıyla çok önemlidir.

1988 yılında başlayan bir süreç sonunda İngiltere, elektrik sektöründeki dikey bütünleşik yapıyı tamamen **ayırıştırmıştır**. (ilk adım)

Üretim : Kamuya ait santraller **özelleştirilmiş** (ikinci adım) ve elektrik üretimi tamamen özel sektöre açılmıştır. Üretim kademesine rekabet sokulmasına paralel olarak, elektriğin toptan fiyatının **regülasyona tabi olmadan belirlendiği bir toptan elektrik piyasası** oluşturulmuştur.

İngiltere'deki değişikliklerin uygulanmaya konmasında yola çıkış noktası, üretimde Toptan elektrik fiyatlarının piyasada kendiliğinden belirlenmesidir.. Bu piyasanın arz tarafını **özel şirketler olan üreticiler** oluştururken, talep kısmını tüketicilere doğrudan satma yetkisi bulunan **perakende arz şirketleri** oluşturmaktadır. Dolayısıyla İngiltere'de artık devletin elektriğin toptan alım ve satımı ile doğrudan bir ilgisi kalmamıştır.

İletim : Yüksek gerilim ağının işletimi için ise **ayrı bir tekel oluşturulup mülkiyeti özel sektöre devredilmiş**, özel mülkiyetli bu tekelin faaliyetleri de **regülasyona tabi kılınmıştır**. (üçüncü adım)

İngiltere'de ayrıştırılarak ayrı bir kademe halinde düzenlenen iletim kademesi, elektriğin üretildikten sonra tüketim merkezlerine yüksek gerilim altında dağıtılmasını kapsamaktadır. İngiltere'de iletim kademesini yürütmek üzere ayrı bir şirket kurulmuş, bu şirketin mülkiyeti bölgesel dağıtım ağlarının sahipleri olan özel şirketlerin ortak mülkiyetine bırakılmış ve, sonuç itibarıyla özel olan, bu şirket regülasyona tabi kılınmıştır. Böylece, İngiltere'de ilk kademe olan üretimde rekabet varken, hemen ardından takip eden kademe doğal tekel durumu olan bir yapı oluştuğunu görüyoruz.

Dağıtım : Ağ on iki bölgeye bölünerek **her bir bölge için ayrı bir tekel oluşturulmuş** ve bu **tekeller özelleştirilmiştir**. Yüksek gerilim ağının mülkiyetini de paylaşan bu on iki bölgesel özel tekel dağıtım şirketinin faaliyetleri **regülasyona tabi kılınmıştır**.

Yüksek gerilim ağında olduğu gibi burada da, bir eve birden fazla hattan elektrik gelmesinin ekonomik bakımdan gereksizliği çerçevesinde, doğal tekel durumu vardır ve bu kademe de regülasyon gerekmektedir.

Arz : Elektriğin tüketiciye ulaşımındaki son kademe olan, perakende satış fiyatının belirlenmesi ile ölçme, faturalama, tahsilat gibi hizmetleri içeren, arz kademesi de tamamen rekabete açılmıştır.

---

9) İngiltere'de elektrik sektöründe 1980 sonrası yaşanan köklü değişikliklerle ilgili daha ayrıntılı bilgiler için, bakınız :Doç. Dr. Ünal ZENGİNOBUZ – Elektrik Sektöründe Özelleştirme, Rekabet ve Regülasyon

Yani üretici olmayan, iletim şirketinin sahibi olmayan, dağıtımla da bir ilgisi olmayan, ofis şirketi diyebileceğimiz şirketlerin, bir üretim şirketinden elektrik alıp doğrudan tüketicilere satabilmesi öngörülmüştür. Arz kademesine rekabet sokmak değişik ülkelerde bazen doğrudan, bazen bazı değişikliklerle uyarlanarak taklit edilmeye çalışılmıştır. Başlangıçta yalnızca büyük tüketiciler için mümkün olan bağımsız elektrik alıp satabilme, İngiltere’de şu an artık tek tek evlerin elektriklerinin de istenilen şirketten telefon etmek yoluyla alınabildiği bir noktaya gelmiş durumdadır.

İngiltere elektrik sektöründeki yapı değişikliğinin getirdiği bir diğer önemli yenilik de sektörün faaliyetlerini denetlemek üzere kurulan elektrik piyasası düzenleyici kurumu (Özerk Denetim Kurulu şeklinde yapılanma) olmuştur. Rekabet olan aşamalarda tamamen piyasa güçlerinin fiyatları belirlemesine izin verilmiş olan İngiltere’de, devlet yalnızca kurduğu düzenleyici kurul aracılığıyla doğal tekel olan kademelerde, yani yüksek iletim ve dağıtım kademelerinde, fiyatlamanın nasıl olacağı ile ilgili kurallar koymakta ve genel olarak sektörün işleyişine göz kulak olmaktadır. Bu kurulun bir diğer özelliği ise “Office of Electricity and Gas Regulation” şeklinde yani gazla elektriğin aynı Kurul bünyesinde, tek bir çatı altında düzenlenmiş olmasıdır.(Türkiye’deki gibi)

İngiltere örneğinin bir özelliği de düzenleyici kurumların **kendi sektörlerinde Rekabet Kanunlarını uygulamakta yetkili olmasıdır**. Yani yukarıda bahsettiğimiz enerji piyasasını düzenlemekle görevli ve yetkili bağımsız kurumun aynı zamanda kendi sektöründe rekabet kanunlarının da denetleyicisi ve uygulayıcısıdır. **Bu durum İngiliz modelinin Türkiye’deki ve dünyadaki diğer birçok sistemden ayrıldığı başlıca noktadır**.

Enerji sektörü gibi devlet müdahalesinin regülasyon biçimini aldığı yerlerde, sektörel düzenleyicilerle (EPDK, BDDK gibi) rekabet otoriteleri (Rekabet Kurumu) arasındaki iş bölümü ve yetki alanları tartışma konusu olmuştur.

Dünyadaki genel eğilim ve Türkiye’deki uygulama bu “gri” alanların ciddi sorunlar yaratmaması için malî piyasalarda sektörel düzenleyici yetkisiyle çalışmakta olan regülatörlerin, EPDK, vb. sorunların çözümü için Rekabet Kanunu’ndan ve Rekabet Kurumu’ndan mümkün olduğu derecede yararlanmaları yoludur.

(Yukarıda kısaca özetlenen İngiltere’nin başarısı, ABD’de elektriğin en yüksek fiyatla satıldığı eyaletlerde ilgiyle izleniyordu. Gözlemlenen bu başarının ardından ilk uygulamalar Kalifornia’da başladı ancak sonuç umulduğu gibi olmadı.)

2) Diğer AB Üye Ülkelere Genel Bakış^{10,11}

a) Yunanistan Elektrik Piyasası

Yunanistan'da sistem işletmecisi olan Yunan İletim Sistemi Operatörü'dür ve hem sistem, hem de piyasa işletiminden sorumludur.

Yunanistan Elektrik Kanunu'na göre, her tedarikçinin aynı zamanda üretici olması ve yeterli üretim kapasitesine sahip olması gerekmektedir.

Piyasa yapısı tüm elektriğin alınıp satıldığı bir tür merkezi havuzdur. Elektrik Ticareti Kanunu çerçevesinde katılımcılar piyasada elektrik alıp satabilir.

b) İspanyol Elektrik Piyasası

İspanya'da enerji sektöründe düzenleme ve denetleme görev ve yetkisi 1998 yılında kurulan Ulusal Enerji Komisyonu'na (Comision Nacional de Energia –CNE-) verilmiştir. Bu komisyonun benzerlerinden farkı Ekonomi Bakanlığı'na bağlı olması ve üyelerinin daha çok teknik uzmanlar arasından seçilmesidir.

Ancak kurulan yapıda **bağımsız bir piyasa işletmecisi** (Compania Operadora del Mercado Espanol de Electricidad – OMEL-) ve **bağımsız bir sistem işletmecisi** (REE)bulunmaktadır.

OMEL spot ve vadeli **piyasaların işleyişini** denetler, sistem işletmecisi ile birlikte yük dağıtımını sırasını belirler ve uzlaştırma görevini yürütür. **Sistemi işletmecisi olan REE** iletim sisteminin idaresinden, ve iletim şebekesinin **gelişiminden ve takviye edilmesinden sorumludur.**

İspanyol elektrik piyasasında iletim ve dağıtım şebekelerine üçüncü taraf erişimi, düzenlemeye tabidir. Tedarik faaliyeti ise serbestleştirilmiştir. Serbest tüketiciler elektriği doğrudan havuzdan alabilir veya herhangi bir üretici ya da tedarikçi ile ikili anlaşmalar yapabilir.

---

10) Dünya Ülkeleri Elektrik Piyasaları ile ilgili bilgiler Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu 2002 Faaliyet Raporu'ndan alınmıştır.

http://www.epdk.org.tr/yayin_rapor/yillik/rapor.htm#2.1.1.%20Dünyada%20Elektrik%20Piyasası:

11) Ülke Elektrik Piyasaları ile ilgili ayrıntılı bilgi için ayrıca bakınız: B.ŞİRİN, Dünya Genelinde Uygulanan Elektrik Ticaret Rejimlerinden Örnekler -Elektrik Piyasası Düzenleme, İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı - Ocak 2003

d) Fransa Örneği ¹²

Serbestleşme hareketleri öncesinde ülkemizdeki gibi Fransa’da da TEK benzeri bir kurum olan Fransa Elektrik Kurumu (Electric de France –EDF”) elektrik alanında kamu mülkiyetinde tekeli temsil ediyordu.

Benzer süreçlerin (fonksiyonların ayrışması, tekelin terki...) sonunda önce EDF yalnızca elektrik enerjisinin iletim ve dağıtım tekeline sahip, bağımsız elektrik üreticilerinden (otoprodüktör) de elektrik enerjisi satın alma yükümlülüğü altında bir kuruma dönüştü. Elektrik üretimi ise bağımsız üreticilerin eline bırakıldı.

EDF , bağımsız üreticilerle enerji satın alma sözleşmeleri düzenleyebilmekte, bu enerji satın alma sözleşmeleri Fransız Danıştayı (Conseil d’Etat) tarafından idari sözleşme sayılmakta ve bu sözleşmelerden kaynaklanan uyuşmazlıklar Sanayi Bakanı tarafından, Elektrik ve Gaz Yüksek Kurulu’nun da görüşü alınarak tahkim yolu ile çözülmekte, Fransa enerji piyasası da EDF tarafından denetlenmekteydi.

Bugün ilgili AB düzenlemeleri çerçevesinde ve ülkemizdekine benzer tartışmalar sonucunda Fransa’da elektrik ve gaz piyasasını denetlemek üzere yine bir bağımsız idare otoritesi olan “Enerji Düzenleme Komisyonu” kurulmuştur (Commission de Régulation de l’Energie – CRE).

Herhangi bir ayırım yapılmadan elektrik piyasası da dahil olmak tüm enerji piyasalarını denetleme ve düzenleme görevi bu komisyona verilmiştir.

Bağımsızlığı ve tarafsızlığı sağlamak amacıyla Komisyon üyelerinin ikisi Meclis Başkanı, iki tanesi Senato Başkanı, bir üyesi Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından, biri başkan olmak üzere diğer iki üyesi ise Bakanlar Kurulu tarafında seçilmekte ve atanmaktadır. (Bu noktada ülkemizde kurum yapısı olarak Fransa örnek alındığı halde tüm üyelerin belirlenmesi ve atanmasının Bakanlar Kurulu’na bırakıldığını hatırlatmak isteriz.) Kurul üyelerinin görev süresi altı yıldır ve süresinden önce görevden alınmaları tüm örneklerde olduğu gibi mümkün değildir.

Bugün Fransız elektrik piyasası ; bir toptan satış (toptan satış şirketleri) bir de perakende satış piyasasından (perakende satış şirketleri) oluşmaktadır.

---

12) Fransa Elektrik Piyasası üzerine ayrıntılı bilgi için bakınız: www.cre.fr

e) Almanya Örneği

Almanya'da « Enerji Ekonomisinin Düzenlenmesi Hakkında Yasa » 28 Nisan 1998 tarihli Federal Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yasayla 1935 yılından beri Almanya'da ilk defa elektrik konusunda bir düzenleme yapılmış , ilgili AB Yönergeleri doğrultusunda üretim ve dağıtım tekeli kaldırılarak posta, telekomünikasyon gibi sektörlerden sonra elektrik sektörü de rekabete açılmıştır.

Söz edilen yasa ile Almanya'da ilk ve son aşamalar yani üretim ve pazarlama/arz aşamaları rekabete açılmış ; iletim ve dağıtım aşamalarında ise tekel korunmuştur. Bunun nedeni yeni iletim hatlarının inşası gibi bir irrasyonelite ile karşılaşmak yerine mevcut hatların herkes tarafından eşit biçimde kullanılmasını sağlamaktır.

Yine yasa ile elektrik piyasasındaki tüm faaliyetler izne/lisansa tabi tutulmuştur.

Piyasanın rekabete açılması sırasında tüketicinin korunması amacıyla Federal Ekonomi Bakanlığı ; elektrik şirketlerinin genel tarifelerini düzenlemelerine ilişkin esasları, alıcı ve satıcıların yükümlülüklerini bir yönetmelikle belirleme yetkisini elinde bulundurmaktadır. Yasa ile tüm şirketlere elektrik enerjisini tüm tüketicilere eşit koşullarda eşit fiyata sunma yükümlülüğü getirilmiş ve yerel yönetim bölgelerinde farklı fiyat tarifesi uygulanabilmesi için ancak bu **farklılığı haklı kılacak somut nedenlerin varlığını** aramıştır.

Yasa, enerji üretim tesislerinin ne şekilde işletileceğini ve kullanılacağını da belirlemiş ; bu konuda Alman Teknisyenler Birliği ile işbirliği yapılmasını öngörmüştür. (teknik regülasyon örneği)

Yasa ; Federal Ekonomi ve Araştırma Bakanlığı'na elektrik sektöründe güvenliği sağlamak amacıyla düzenleme yapma, ilgili teşebbüsleri denetleme ve emir verme yetkisi tanımıştır.

Elektrik sektörünün rekabete açılmasının ilk aşamalarında yukarıda sözügeçen düzenleme ve denetleme görev ve yetkisi Federal Bakanlık seviyesinde örgütlenmişti. Ancak 13 Temmuz 2005 tarihinden itibaren tüm bu regülasyon yetkileri « Die Bundesnetzagentur - Federal Network Agency » adı altında örgütlenen özerk kuruma devredilmiştir.

Bugün Almanya'da « Federal Network Agency » elektrik, gaz, telekomünikasyon gibi ağ/şebeke şeklinde örgütlenen tüm piyasaların düzenleme ve denetiminden sorumludur.

III. ABD UYGULAMALARI - Bir yol Kazası / Kaliforniya Örneği¹³

Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yürütülmekte olan elektrik sektörü reformu, bir çok ülkedekinden farklılık göstermektedir. Zira, A.B.D. elektrik sektöründe, tarihinde hep olduğu gibi şimdi de özel, belediye ve kamu mülkiyet sistemleri bir arada görülmektedir, dolayısıyla özelleştirilme aşaması yoktur

ABD'de elektrik piyasasındaki özel şirketlerin regüle edilmesi görevi, Federal Enerji Düzenleme Komisyonu (FERC) ve ayrı ayrı eyaletlerde bulunan düzenleyici kurumlar (kamu şirketleri komisyonları- public utilities commissions) arasında bölüştürülmüştür. FERC, toptan satış piyasasının regülasyonundan, eyalet düzenleyici kurumları perakende satış fiyatının düzenlenmesinden sorumludurlar.

Sektörün özel mülkiyete tabi kısmını düzenleyen regülasyon yapısı üç ana tema etrafında toplanmaktadır:

(i) **dikine bütünleşmiş şirketler** tarafından işletilen **coğrafi olarak birbirinden ayrılmış** imtiyazlı tekeller;

(ii) tekel kârlarını sınırlandırmak amacı güden **fiyat regülasyonu**;

(iii)müşterilere hizmet götürme zorunluluğu

Kaliforniya Örneğine gelirse ;

1998 yılındaki deregülasyon düzenlemeleri öncesinde Kalifornia'da borsaya açık üç adet şirket Pacific Gas and Electric (kısaca "PG&E"), Southern California Edison (kısaca "Edison") and San Diego Gas & Electric (kısaca "SDG&E). dikey entegre olarak, kendi münhasır bölgelerinde üretim, iletim ve dağıtım görevlerini yerine getirmekte ve bu şirketler California Public Utility Commission (Bağımsız Düzenleyici Kurul)-CPUC- tarafından regüle edilmekteydi.

Ancak uluslararası alanda özellikle yukarıda söz edilen İngiltere örneği sonrasında, deregülasyon yapılması için politik baskılar artmaya başladı.

1996 yılında kabul edilen ilgili mevzuat sonucu 1998 yılında Kaliforniya'da toptan ve perakende elektrik satış piyasası çalışmaya başladı.

---

13) Kaliforniya Örneği ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız :Yeşim AKÇOLLU; Elektrik Sektöründe Rekabet ve Regülasyon /Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi /Ankara 2003

Kabaca özetlersek, uygulanan serbestleştirme programında ;

1) Dağıtım şirketlerinin üretici firmalarla **sabit fiyatlarla uzun vadeli alım anlaşması yapması** engellendi.

2) Dağıtım şirketleri üretici firmalarla **sabit fiyatlarla uzun vadeli alım anlaşması yapamadıkları gibi ortaya çıkan maliyet artışı ve işletme masraflarını tüketicilere de yansıtamadılar çünkü** hane halkı ve küçük ticari tüketicilere satılan elektriğin satış fiyatı dört yıllığına (2001 yılı başına kadar) sabitlenerek dondurulmuştu.

3) Tüm toptan satış işlemlerinin elektrik borsası üzerinden yapılması zorunluluğu getirilerek şirketlere aralarında ikili anlaşmalar yapmalarına izin verilmemiştir

Yeşim AKCOLLU Rekabet Kurumu Uzmanlık tezinde Joskow'dan alıntı yaparak krizi şu şekilde anlatmaktadır :¹⁴

*“.....Mayıs 2000'den sonra Kaliforniya'da elektrik toptan satış fiyatları inanılmaz bir hızla tırmanışa geçti. Toptan satış fiyatları aşırı derecede yükselirken, daha önceden planlandığı üzere, perakende satış fiyatı 2001 yılı başına kadar sabitti. Şirketler toptan satış fiyatı olarak ödediklerinin daha azı bir miktara perakende olarak satabiliyorlardı. (Buna istisna olarak, 2000 yılı başında SDG&E'nin perakende satış fiyatını toptan satış fiyatına göre ayarlamasına izin verildi.) Kaliforniya'nın en büyük iki elektrik şirketi olan PG&E ve SCE, CPUC'a yükümlenilen maliyetlerin elektriğin çok yüksek olan pazar değeri ile zaten karşılandığını belirterek, **CPUC'tan yükümlenilen maliyetlerin karşılanması amacıyla başlatılmış olan 'donmuş perakende fiyat uygulaması'nı kaldırmasını istediler, ama CPUC bu ricayı reddetti.*** PG&E ve SCE'nin, büyük kayıplara uğramaları ve mali sıkıntı içinde olmaları sebebiyle borsada işlem gören hisse senetleri ciddi anlamda değer kaybetti. 2001 yılı başında, bu iki şirket iflas ettiler ve faturalarını ödemeyi, diğer finansal yükümlülüklerini yerine getirmeyi kestiler. PG&E, 6 Nisan 2001 tarihinde iflasını ilan etti. Bu şirketin yeniden yapılanması şu anda federal iflas mahkemesinin önündedir. Şirketlerin iflasın eşiğine gelmesi ile PG&E ve SCE dışındaki diğer şirketler de elektrik arzını kestiler, CALPX(Kaliforniya Elektrik Borsası) ve CAISO'nun (Kaliforniya Bağımsız Sistem İşletmecisi) işleri de zorlaşmaya başladı. Sonunda, CALPX, 2001 yılının Şubat ayında gün-öncesi pazarı işleme kapattı ve Mart ayında ise iflasını ilan etti.....”*

Kabaca Kaliforniya Krizinde olan olay şudur ;

Ulusal rekabet otoriteleri tarafından üreticiler için serbest ulusal bazda rekabet kuralları konulmuştur.

Ancak ; tüketicileri korumak için Eyalet Elektrik Düzenleme Kurulu otoriteleri tarafından dağıtım şirketlerinin fiyatları üzerine üst limit konulmuştur.

---

14) AKÇOLLU Yeşim; Elektrik Sektöründe Rekabet ve Regülasyon /Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi /Ankara 2003

O halde ; “üreticiler istedikleri fiyata elektrik satabilir fakat dağıtım şirketlerinin tüketicilere uyguladığı tarifeler sabit kalır” şeklinde bir yapı ortaya çıkmıştır. Bu durumda da dağıtım şirketleri üretici ve tüketici tarifeleri arasında sıkışıp kalmış ve elektrik satın alamaz ve satamaz hale gelmiştir. Bunun sonucunda da inanılmaz ölçüde kesintiler başlamıştır.

Bu durum karşısında sonunda eyalet yetkilileri tarafından tüketicilere uygulanan tarifeler de hızla serbest bırakılmıştır. Bunun sonucunda da tüketicilere uygulanan tarifeler hızla fırlamıştır.

Sonuç olarak, Kaliforniya’da serbestleştirme programı, Düzenleme Kurulu’nun yapının merkezi olduğunu ortaya koymuştur.

Son bir dipnot olarak belirtmeliyiz ki ; kriz sonrası açılan davalar, yazılan raporlar bunun basit bir regülasyon hatası değil kurul üyelerinin doğrudan siyasi ve ekonomik çıkarları doğrultusunda karar vermiş oldukları iddialarına yönelikti...

IV. DÜNYADAN DİĞER ÖRNEKLER ¹⁵

a) Şili

Şili, elektrik sektörünün mümkün olan her kademesine rekabet sokma konusuna baştan itibaren özel bir dikkat göstermiştir.

Strateji olarak özelleştirmeden **önce** bir regülasyon sistemi oluşturulmasına gidilmiştir. 1982 yılında başlanan regülasyon sistemi oluşturma çabaları sonucunda, regülasyondan sorumlu bir Ulusal Enerji Komitesi oluşturulmuştur

Daha önceki yapıyı tamamen bozmadan, bazı özel üreticilerin ve özel aktörlerin kademeli olarak sektöre girmesine izin verilmiş, yeni regülasyon sistemi bir tür simülasyon yapılcasına önce denenmiştir. Bu hazırlıkların arkasından özelleştirmeye geçilmiş ve doğrudan halka arz yöntemi ile kamu şirketleri özelleştirilmiştir.

Şili, üretim kademesinde İngiltere’deki düzenlemelere çok benzer düzenlemeler yapmıştır. Yeni özel üreticilerin serbestçe sektöre girebilecekleri rekabetli bir yapı hedeflenmiş, bu çerçevede fiyatların doğrudan rekabet şartlarında olduğu bir toptan elektrik piyasası kurulmuştur. İngiltere’de olduğu gibi, üreticilerle tüketicilerin doğrudan ve uzun vadeli sözleşmeler yapıp, elektriği doğrudan birbirlerinden alıp satabilmelerine imkan tanınmıştır

İletim kademesinde ise, Şili, İngiltere’dekinden farklı bir uygulamaya gitmiştir. Bir taraftan regülasyon yöntemini belirleme çalışmaları sürerken, bir taraftan da ülke iki tane iletim ağına bölünmüştür.

---

15) Şili ve Arjantin Örnekleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: : Doç. Dr. Ünal ZENGİNOBUZ – Elektrik Sektöründe Özelleştirme, Rekabet ve Regülasyon

b) Arjantin

Özelleştirmeden önce 15461 MW olan Arjantin elektrik sektörü üretim kapasitesinin tamamı kamuya ait altı elektrik işletmesinden oluşmaktadır

Arjantin, elektrik sektöründe yeniden yapılanma sürecine oldukça geç girmiştir. 1992 yılından sonra yapılmaya başlanan değişikliklerle sektörde dikey ayrıştırmaya gidilmiş, üretim ve dağıtım aşamalarında rekabet tesis edilmiştir.

Üretim kademesi için tam rekabet öngörülerek, İngiltere ve Şili örneklerinde gördüğümüz gibi, alım ve satımın gerçekleştiği bir toptan elektrik piyasası oluşturulmuştur. Bu çerçevede, hiçbir üreticinin sektörün yüzde 15'inden fazlasına sahip olmamasını sağlamak yönünde düzenlemelere gidilmiş ve böylece üretimde azami ölçüde rekabetin sağlanması amaçlanmıştır.

Arjantin örneğini daha önce gözden geçirdiğimiz uygulamalardan ayıran nokta, üretici şirketlerin doğrudan ve dolaylı olarak kontrol ettikleri toplam pazar payının yüzde 15 ile sınırlandırılmasıdır.

Sektörde dikey birleşmeler, yani üretici şirketlerin sektörün diğer kademelerindeki şirketlerle birleşmeleri, açık bir şekilde yasaklanmıştır,

Sektördeki kuralların hükümetteki değişikliklerden ve baskılardan etkilenmemesi ve üreticilerin, dağıtıcıların ve tüketicilerin görüşlerinin uzlaştırılması amacıyla bağımsız bir Ulusal Regülasyon Kurulu (ENRE) oluşturulmuştur.

c) Yeni Zelanda

Yeni Zelanda toptan satış piyasası (NZEM), **katılımın gönüllü olduğu ve kendi kendini düzenleyen bir piyasadır**. Diğer bir ifadeyle NZEM kurallarına **ilişkin sorumluluk, tamamen sektör katılımcılarına aittir**. Elektrik enerjisinin hemen hemen tamamına yakını NZEM üzerinden alınıp satılmaktadır.

d) Ontario

Ontario elektrik piyasasındaki yapı bir ikili anlaşmalar piyasasıdır. Bu piyasadaki katılımcılar, spot piyasa/net havuz üzerinden satış yapabilir veya diğer katılımcılarla ikili anlaşmalar yapmayı seçebilir.

Dağıtım şirketleri dışında tüm piyasa katılımcıları (üreticiler, tedarikçiler ve ticaret şirketleri) birden fazla piyasa faaliyeti gösterebilir. Dağıtım şirketleri ise ancak piyasaya kendi adlarına katılabilecek başka bir tüzel kişilik oluşturabilir.

V. TÜRKİYE ELEKTRİK PİYASASI OLUŞUYOR

1) Tarihsel – Hukuki Süreç

Türkiye’de elektrik sektörünün gelişimini kısaca özetlemek istersek, belli başlı tarihleri şu şekilde sıralayabiliriz :

1902 ; Türkiye’de ilk elektrik santrali Tarsus’ta bir İsviçre ve İtalyan grubu tarafından kurulup işletilmiştir. (*özel teşebbüs*)

1913 : İlk büyük santral İstanbul-Silahtarağa’da kuruluyor.

1923 : Cumhuriyetin ilan edildiğinde Türkiye’de bulunan 38 adet santralin 14 tanesi kişilere, 13 tanesi ortaklıklara ve 11 tanesi belediyelere aitti.

1970 :Türkiye Elektrik Kurumu’nun kurulması – Kurumsal yapılanmanın başlangıcı

1984 yılına kadar, Türkiye elektrik endüstrisi kamu mülkiyetinde dikey entegre tekel yapı özelliği göstermekte

1984 : 3096 sayılı kanun ile özel sektörün elektrik üretimi, dağıtımı ve ticareti yapabilmesine, dolayısıyla kamu tekeli dışında yapılanmaya imkan tanınmıştır.

1993 : 93/4789 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla, TEK, üretim ve iletim piyasalarından sorumlu olan Türkiye Elektrik Üretim İletim A.Ş. (TEAŞ) ve dağıtım piyasasından sorumlu olan Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. (TEDAŞ) olmak üzere ikiye bölünmüştür.

1994-1997 : Yap-İşlet-Devret (YİD) ve Yap-İşlet (Yİ) modelleri çerçevesinde yatırımların yapılması ve hizmetlerin verilmesi için yapılan düzenlemeler

2000 : Kamu hizmetleri ile ilgili (elektirik dahil) imtiyaz sözleşmelerinde tahkim yoluna başvurulması ile ilgili 4501 sayılı kanun

2000/1312 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile TEAŞ, Türkiye Elektrik Üretim A.Ş. (Üretim A.Ş.), Türkiye Elektrik İletim A.Ş. (İletim A.Ş.) ve Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş. (Ticaret A.Ş.) olmak üzere üç bağımsız kısma bölünmüştür.

2001 Mart : 4628 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu

2002’den günümüze ilgili yönetmelikler : (Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği, Elektrik Piyasası Tarifeler Yönetmeliği, Elektrik Piyasası Müşteri Hizmetler Yönetmeliği, Elektrik Piyasası Serbest Tüketici Yönetmeliği, Elektrik Piyasası İthalat ve İhracat Yönetmeliği)

2) 4628 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ile Getirilen Düzenlemeler ¹⁶

Avrupa Birliği Elektrik Mevzuatı ile uyum sürecinde 20 Şubat 2001 tarih ve 4628 sayılı Elektrik Piyasası Yasası ile “*rekabet ortamında özel hukuk hükümlerine göre faaliyet gösterebilecek*” bir elektrik enerjisi piyasası oluşturulması ve bu piyasada bağımsız bir düzenleme ve denetimin sağlanması için yeni bir yapı; Elektrik Piyasası Düzenleme Kurumu ve Kurulu oluşturulmuştur. Bu yasa; elektrik üretim, iletim ve dağıtım, toptan satışı, perakende satış hizmeti, ithalat ve ihracatı ile bu faaliyetlerle ilişkili tüm gerçek ve tüzel kişilerin hak ve yükümlülüklerini EPDK’nın kurulması ile çalışma usul ve esaslarını ve elektrik üretim ve dağıtım varlıklarının özelleştirilmesinde izlenecek usulleri kapsamaktadır.

Bu kanun ile dikey bütünleşik bir yapıya sahip olan ve kamu tekelinde bulunan elektrik piyasası serbestleştirilerek (yasal engeller kaldırılarak), elektrik endüstrisinin bir kısmı rekabete açılırken, bir kısmı da regüle edilecektir.

İletim hattının kamu tekelinde kalması, üretim ve dağıtım tesislerinin özelleştirme yoluyla tedrici olarak özel sektöre devredilmesi öngörülmektedir. İletim ve dağıtım piyasaları regülasyona tabi olurken; üretim, toptan satış ve perakende satış piyasaları rekabete açılmaktadır. Yasa ile, şeffaf bir piyasa mekanizması öngörülmüştür. Yani, serbest piyasa ekonomisi içinde kim nereden, ne kadar, kaç, ne kadar süreyle elektrik almaktadır; bunların açık olması öngörülmektedir.

Yasada öngörülen başlıca piyasa aktörleri :

a) Tüketiciler

Yasada tüketiciler; **serbest tüketiciler ve serbest olmayan tüketiciler** olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Serbest tüketiciler kendisine elektrik temin edecek olan **üretici şirketi kendisi saptayan** ve bu üretici ile **sözleşme yapma yetkisine sahip** olan kuruluşlardır.

Bir tüketicinin “serbest” statüye sahip olabilmesi için belli bir tüketim seviyesine ulaşmış olması gerekmektedir. Yasada bu tüketim yıllık 9 milyon kW-h olarak belirlenmiştir. Bu tüketim 8760 saate bölündüğü takdirde, ortalama 1 MW civarında bir güç ortaya çıkmaktadır. Yani, ortalama 1 MW gücünde olan bir tüketici serbest tüketici statüsüne geçebilmektedir. Bu güç İngilterede halen 250 kW’a kadar indirilmiştir.

Serbest olmayan tüketiciler; ihtiyacını sadece kendi bölgesindeki bir perakende satış şirketinden veya bir dağıtım şirketinden sağlayabilen tüketicilerdir. Bunlar daha çok mesken türü veya tüketimi 9 milyon kW-h’nin altında kalan sanayi türü tüketicileridir.

Serbest olmayan bir tüketicinin serbest tüketici statüsüne geçmesi de mümkündür. Bir grup tüketici belli bir tüketim gücüne ulaştığı takdirde, bu güç şu anda ortalama 1 MW’tır, ister sanayi olsun, ister mesken olsun, elektriğini istediği yerden alabilme hak ve yetkisine kavuşabilmektedir.

---

16) Elektrik Piyasası Kanunu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız : Prof. Dr. Osman SEVAİOĞLU, Elektrik Sektöründe Rekabet ve Yeni Elektrik Piyasası Kanunu, ODTÜ 2000

---

b) Toptan Satış Şirketleri

Yasa ile birlikte toptan satış şirketleri adı altında yeni bir şirket yapısı ortaya çıkmaktadır. Bunlar, üretim şirketlerinden yıllık, aylık, mevsimlik bağlantılar yaparak toptan elektrik alarak bunu serbest tüketicilere toptan satan kuruluşlardır. Toptan satış şirketlerinin müşterileri serbest tüketiciler ve dağıtım şirketleridir. Toptan satış şirketlerinin bir başka görevi de Kurul onayıyla lisans kapsamında yabancı ülkelere elektrik **ithalat ve ihracatıdır**.

c) Perakende satış şirketleri

Perakende satış şirketleri aboneye kapıdan elektrik satan kuruluşlardır, ayrıca serbest tüketici statüsündedir. Bu şirketler, herhangi bir bölge sınırlaması olmaksızın, istekleri yerden elektrik alabilmekte ve satabilmektedirler.

d) Dağıtım şirketleri

Dağıtım şirketlerinin temel görevlerinden birisi sistemin bakım-onarım, yatırım ve planlarını gerçekleştirilmesidir. Dağıtım şirketlerine kendi bölgelerinde kendilerine ait bir perakende satış şirketi aracılığıyla perakende satış hizmeti sunulması yönünde yetki tanınmıştır.

(“...Bundan amacın liberalizmin henüz tam olarak gelişmediği bazı doğu bölgelerde perakende satış şirketleri ortaya çıkıncaya kadar dağıtım şirketinin bir süre daha kendi elektriğini kendisinin satması olduğu anlaşılmaktadır....” diyor Prof. Dr. Osman SEVAIOĞLU / 2001- Ankara)

e) İletim A.Ş

İletim, İletim A.Ş.’nin kurulması ile üretim ve dağıtım piyasalarından tamamen ayrıştırılmıştır.

İletim hattı kamu elinde kalırken ve bir kamu şirketi olan İletim A.Ş. tarafından işletilirken üçüncü şahısların iletim hattına erişimine izin verilmiştir. Ayrıca taraflar aralarında elektrik alım ve satımı için Kurul onayına tabi olmayan ikili anlaşmalar yapabilmektedirler.

Sektörde çalışan tüm firmalar (kamu/özel - gerçek/tüzel) Kurul tarafından “kamu adına” verilecek **lisanslarla** çalışacaktır.

f) Elektrik Piyasası Düzenleme Kurumu ve Kurulu

Elektrik sektöründe regülasyonu sağlamak üzere bağımsız idare otoritesi şeklinde Elektrik Piyasası Düzenleme Kurumu öngörülmüştür.

Elektrik piyasasının regülasyonu konusunda Kurul yetkilidir. Bakanlar Kurulu tarafından seçilen kurul üyeleri diğer bağımsız idari otoriteler gibi “yarı hakim” statüsüne sahiptir. Sektörde çalışan tüm firmalar (kamu/özel - gerçek/tüzel) Kurul tarafından verilecek **lisanslarla** çalışacaktır.

Kurul, görev kusuru işleyen kuruluşlara karşı uyarı, geçici lisans iptali veya lisans iptali cezalarını uygulama yetkisine sahiptir

Yasa'da, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un uygulanması konusunda elektrik piyasasına herhangi bir muafiyet tanınmamıştır o halde **rekabet hukukuna ilişkin uygulamalardaki yetkinin** Rekabet Kurulu'nda kaldığı söylenebilir. Ayrıca, Kurum ile Rekabet Kurumu arasındaki nasıl bir işbirliği yapılacağına dair hüküm bulunmamaktadır. Bu işbirliği daha sonra düzenlenecek olan mevzuata bırakılmıştır.

Ancak Yasa elektrik piyasalarında şirketlerin hakim duruma geçmelerini önleyebilmek amacıyla bazı sınırlamalar getirmiştir. Örneğin üretim şirketleri için % 20'lik, toptan satış şirketleri için % 10'luk pazar payı sınırlamaları getirilmiştir. Fakat şirketlerin bu pazar paylarını geçmeleri durumunda ne yapılacağına dair bir düzenleme yapılmamıştır.

Elektrik piyasası kurulmasını amaçlayan 4628 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'nda düzenlenen bir kurum da Kamulaştırma'dır. Kanunda öngörülen faaliyetlerin gerektirmesi halinde, 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununda belirtilen esaslar dahilinde kamulaştırma yapılır. Yani ; elektrik piyasasında üretim, dağıtım ve iletim faaliyetlerinde bulunan veya bulunacak tüzel kişilerin Kurumdan kamulaştırma talep etmeleri halinde, Kurulca kamulaştırmaya karar verildiği takdirde kamulaştırma işi Kurumca yapılır.

Bu durumda kamulaştırma bedeli ile söz konusu kamulaştırmadan doğabilecek tezyid-i bedeller ilgili tüzel kişi tarafından ödenir. Kamulaştırılan taşınmazın mülkiyeti Hazineye; kullanım hakkı kamulaştırma bedelini ödeyen tüzel kişiye ait olur. Kullanım hakları, ilgili lisans veya sözleşmenin bir cüzü olup geçerliliği bunların geçerlilik süresi ile sınırlıdır. Lisansların sona ermesi veya iptali halinde, tüzel kişilerce ödenmiş bulunan kamulaştırma bedelleri iade edilmez.

SONUÇ

Elektrik enerjisinden yararlanma dün ve bugün genel ve ortak bir ihtiyaçtır. Devletin Anayasa çerçevesinde üstlenmiş olduğu sorumluluk/yükümlülük gereği bugüne kadar bu ihtiyaç İdare tarafından kamu hizmeti şeklinde kurularak, İdarenin yetki ve olanakları çerçevesinde bir görev olarak görülmüştür.

Bugün ise değişen ekonomik koşullar ve buna bağlı olarak gelişen yeni modeller çerçevesinde idare bu görevini özel kişilere devreder görünmektedir. İlk bakışta bu durumdan çıkan sonuç elektrik arzının artık salt bir ticari faaliyet konusunu oluşturacağı, bir piyasa malı olacağı ; metalaşacağıdır.

Ancak ; elektrik arz endüstrisi, elektriğin kendine özgü (genel ve ortak ihtiyaç olma hali, evrensel kullanım, hem nihai hem de ara mal, depolanmanın neredeyse imkansızlığı, tam ikamesinin bulunmaması...) niteliğinden dolayı diğer endüstrilere benzememektedir ve ayrı ele alınması gereklidir.

Bu çerçevede tüm dünyada “kamu mülkiyetinde tekel” olarak örgütlenmiş olan elektrik arzı endüstrisi gelişen ekonomik koşullara ayak uydurarak serbestleşme, özelleşme, piyasalaşma eğiliminde olsa da yine piyasanın sağlıklı bir süreklilik göstermesi amacıyla bağımsız kurumlar tarafında düzenlenmekte ve denetlenmektedir. Ulusal koşullar gereği uygulamalar birbirinden farklılaşsa da temelde regülasyon fikri değişmemektedir. *Ancak Kaliforniya örneğinde görüldüğü üzere regülasyonun niteliği, bu görevi üstlenen kurumun yeterliliği ve güvenilirliği hayati önem taşımaktadır.* Bu noktada ülkemizde de doğrudan elektrik piyasasına özgü, odaklanmış bir kurum oluşturmak yerine enerji kaynakları için tek bir kurum oluşturulmuş olması ve bu kurul üyelerinin seçilme biçimi, uzmanlara ne derece yer verildiği uzun süre tartışılmıştır.

Dikkat edilmesi gerektiğini düşündüğümüz husus ; çalışmamızın başında yer verdiğimiz şekilde kilit noktanın *bağımsız idare otoritesi / özerk idari kuruluş* olduğudur. Asıl tartışmanın bu kurumların niteliği ve kuruluşları ile amaçlanan “siyasetin etki alanını daraltma” işlevinin ne derece gerçekleştiği üzerinde olması gerektiğidir. Zira Kaliforniya örneğinde de görüldüğü üzere regülasyon kurumunun tüm yetkiyi elinde bulunduran üst kurum olarak siyasi etki altında kalması veya kurum üyelerinin kendi menfaatleri doğrultusunda hareket etmesi halinde bunun sonuçları “bağımsız idari otoriteler” öncesi sistemden çok daha doğrudan, etkili ve yıkıcı olmaktadır. Kaliforniya krizi sonucu sıkça dile getirildiği üzere *“en pahalı elektrik olmayan elektriktir.”*

Bir bütün teşkil eden idari yapının kıyısında yer alan, idari hiyerarşi ve idari vesayet kavramlarının dışında tutulan bu yapının yalnızca elektrik alanında değil bugün bankalardan, şeker piyasasına kadar bir çok alanda söz sahibi olduğudur. Israrla yinelediğimiz ve üzerinde düşünülmesini istediğimiz elektrik piyasası örneğinde ise bir bankacılık sektöründen tamamen farklı olarak düzenleme konusu malın –elektrik- genel ve ortak bir ihtiyaç konusu olduğu, diğer tüm üretim alanlarının da temel maddesini oluşturduğu, bu nedenle genel idari yapımızın “dışına taşımaz ama dışarı taşırırken” bir kere daha düşünülmesi gerektiğidir.

Özellikle serbest piyasa ekonomisini uygulayan ülkelerde elbette kamu veya özel teşebbüslerin bir piyasa çerçevesinde örgütlenerek rekabet kurallarına uygun olarak faaliyette bulunmaları önem taşımaktadır. Ancak ülkemiz gibi “kamu hizmeti” anlayışına sahip ülkelerde genel ekonomik menfaate hizmet etmekle görevlendirilmiş kamu işletmeleri rekabet kurallarının geçerli olacağı özel işletmelere devredilirken, piyasa yaratılırken bahsettiğimiz görevlerin yok olmadığı ve tatmin edilmese de giderilmesi gerektiği unutulmamalıdır. Kamu hizmeti anlayışı rekabet hukuku kuralları adı altında piyasa kuralları içinde eriyip yok olmamalıdır.

KAYNAKÇA

AKCOLLU Yeşim F, Elektrik Sektöründe Rekabet ve Regülasyon, Rekabet Kurumu/Uzmanlık Tezi,Ankara 2003

ATİYAS İzak ; Ne İçin ve Nasıl Regülasyon?, TESEV Konferansı: Devletin Düzenleyici Görevleri, İstanbul.

CHAPUS René, Droit Administratif Général,Paris 1996

GÖZÜBÜYÜK Şeref , TAN Turgut ; İdare Hukuku,Turhan Kitabevi, Ankara, 1998

ÖZAY İl Han ; Günışığında Yönetim,Alfa Yayınları

SANER Erol ; AB Enerji, Çevre ve Ortak Taşımacılık Politikaları, ABGS Uzmanlık Tezi

SARIİBRAHİMOĞLU Selim Y, Regülasyon ve Rekabet Kurumu, Rekabet Kurumu/Perşembe Toplantıları - 07.02.2002

SELÇUK, N. ve ARABUL, H. Elektrik Enerjisinde Ulusal Politika, Ankara Sanayi Odası ve İstanbul Sanayi Odası Yayını, Ankara 2000

SEZEN S ; Türk Kamu Yönetiminde Kurullar , TODAİE Yayınları, Ankara 2003

SEVAİOĞLU Osman ; Elektrik Sektöründe Rekabet ve Yeni Elektrik Piyasası Kanunu, ODTÜ- 2001

ŞİRİN B ; Dünya Genelinde Uygulanan Elektrik Ticaret Rejimlerinden Örnekler -Elektrik Piyasası Düzenleme, İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı - Ocak 2003

TAN Turgut ; “Rekabet Hukukunun Uygulama Alanı Açısından Kamu Kuruluşlarının Faaliyeti”

TÜREL Oktar, SOMEL Cem, BORATAV Korkut, TONAK Ahmet, ŞENGÜL Tarık ; Küreselleşme - Emperyalizm, Yerelcilik, İşçi Sınıfı ; İmge Yayınevi – 2003

TÜREL Oktar ; Özelleştirme Üzerine Notlar, Temmuz 2003, http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org/Yazilar_BSB/IktisatToplum11Agu-Turel.doc

ZENGİNOBUZ Ünal ; Elektrik Sektöründe Özelleştirme Rekabet ve Regülasyon, Rekabet Kurumu/Perşembe Toplantıları, 05.02.2000

ZENGİNOBUZ Ünal, OĞUR Serhan ; Türkiye Elektrik Sektöründe Yeniden Yapılanma, Özelleştirme ve Regülasyon, İstanbul 1999

Bonn Ekonomi Müşavirliği ; Almanya’da Elektrik Enerjisi Üretim ve Dağıtımının Rekabete Açılması ; Hazine Dergisi Sayı 11- Temmuz 1998 - <http://www.hazine.gov.tr/articles.htm>

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu 2002 Faaliyet Raporu – http://www.epdk.org.tr/yayin_rapor/yillik/rapor.htm#2.1.1.%20Dünyada%20Elektrik%20Piyasası

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu - <http://www.epdk.gov.tr>

Rekabet Kurumu / Yayınlar - <http://www.rekabet.gov.tr>

AB Enerji Mevzuatı - <http://europa.eu.int/eur-lex>,

Avrupa Enerji Düzenleyicileri Konseyi - <http://www.ceer-eu.org>

Fransa Enerji Düzenleme Komisyonu - <http://www.cre.fr>
